

Ärendenummer: FO 2010-07

Datum: 2010-12-06

Uttredare: Micha Velasco

Uttredning avseende felaktig försäljning av Ängelholm Helsingborg Airport samt olagligt stöd – Åstorps kommun

Förevarande fall har Företagarombudsmannen tagit upp i anledning av tips från allmänheten.

Beskrivning av fallet

Ängelholm Helsingborg Airport ägs och drivs av Swedavia AB från den 1 april 2010, tidigare Luftfartsverket. Regeringen beslutade i mars 2009 att ett begränsat antal flygplatser i Sverige var av nationellt intresse och överlät åt LfV och sedermera Swedavia att försälja eller lägga ned övriga flygplatser.¹

Flygplatsen är belägen i Ängelholms kommun och av intresse för Skåne Nordväst. Skåne Nordväst består av de tio kommunerna Bjur, Båstad, Helsingborg, Höganäs, Klippan, Landskrona, Svalöv, Åstorp, Ängelholm och Örkelljunga. Skåne Nordväst satsar enligt egen uppgift på gränsöverskridande samarbete mellan näringsliv, universitet och offentlig verksamhet.

Region Skåne och Skåne Nordvästkommunerna lämnade år 2001 ett räntefritt lån till dåvarande ägaren av flygplatsen, Luftfartsverket (nu Swedavia) om 15 miljoner kronor för investeringar i bland annat ny terminal. Detta lån övertogs sedermera av Swedavia.

Skåne Nordväst och Swedavia träffade den 3 september 2010 att en principöverenskommelse som innebar att driften på Ängelholm Helsingborg Airport

¹ Beslut regeringen, 19 mars 2009, N2009/2391/TR. Se även prop. 2008/09:35 och 2009/10:16.

skulle övergå på Skåne Nordväst den 1 april 2011.² Syftet med principöverenskommelsen var att vidareförsälja flygplatsen till det regionala näringslivet företrätt av Peab AB.³

Formellt sett är det Helsingborgs kommun som köper flygplatsen för 40 miljoner kronor av Swedavia.⁴ Som en del av affären ska Swedavia betala åter 15 miljoner kronor som upplånades 2001 för terminalbygge. Lånet återbetalas till Ängelholms kommun som är formell lånegivare. Därefter avser Helsingborgs stad, Landskrona stad, Båstads, Höganäs, Åstorps, Ängelholms och Örkelljunga kommuner samt Region Skåne att efterskänka respektive underlån till Ängelholms kommun.

Efter att lånen är lösta ska flygplatsen säljas vidare till privat bolag för 40 miljoner kronor, nu namnändrat till Ängelholms Flygplats AB. I samband med den försäljningen ska Ängelholms kommun skänka 15 miljoner kronor till Ängelholms Flygplats AB. Någon motprestation från den privata köparen har inte angetts.

Helsingborgs kommun har vid försäljningen inte tillämpat något öppet anbudsförfarande. Någon annan köpare av flygplatsen har inte eftersökts. Någon värdering som legat till grund för försäljningspriset till Ängelholms Flygplats AB har inte lämnats ut i sin helhet. Helsingborgs kommun meddelar att någon sådan värdering aldrig inkommit till kommunen och att värderingen inte är en allmän handling. Ängelholms kommun medger att värderingen inkommit till kommunen men har belagt stora delar av värderingen med sekretess.⁵

² Pressmeddelande Swedavia av den 3 september 2010.
<http://swedavia.se/sv/AngelholmHelsingborg/Press/Nyheter/Principoverenskommelse-om-Angelholm-Helsingborg-Airport-klar/>

³ Pressmeddelande Skåne Nordväst av den 3 september 2010.
<http://www.skanenordvast.com/templates/StandardPage.aspx?id=97788&epslanguage=SV>

⁴ KF i Helsingborgs kommun av den 27 oktober 2010, § 135.

⁵ Dock ålades Ängelholms kommun att ompröva sitt sekretessbeslut vilket medförde att större del av handlingen lämnades ut, Kammarrätten i Göteborg, beslut av den 23 november 2010, mål nr 4765-10. Värderingsresultaten har fortsatt belagts med sekretess och kommunens beslut är återigen överklagat.

Åstorps kommun beslutade i flygplatsaffären att efterskänka 480 000 kronor till köparbolaget.⁶

Gällande rätt

Statligt stöd regleras i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, FEUF.⁷ Huvudregeln föreskriver att statligt stöd som snedvrider eller hotar att snedvrida konkurrensen är otillåtet om stödet påverkar handeln mellan staterna. Med statligt stöd i artikel 107.1 FEUF menas alla typer av offentliga medel, statliga och kommunala och oavsett vilken typ av finansieringsform som använts. Om ett stöd uppfyller ett antal kriterier kan stödet anses som förenligt med den gemensamma marknaden och därmed vara tillåtet. Exempel på undantag från huvudregeln är stöd till underutvecklade regioner, stöd till områden som drabbats av naturkatastrofer samt vid allvarliga störningar i en medlemsstats ekonomi.

Enligt artikel 108.3 FEUF⁸ måste åtgärder som kan innefatta statligt stöd, anmälas till Europeiska kommissionen (kommissionen).

Av kommissionens meddelande om inslag av stöd vid statliga myndigheters försäljning av mark och byggnader framgår att överlåtelse av mark och byggnader som ägs av det allmänna antingen skall ske genom ett öppet och villkorslöst anbudsförfarande, där det bästa eller enda anbudet antas, eller efter en oberoende expertvärdering, där det marknadsvärde som sålunda fastställs är det lägsta anskaffningspris som kan avtalas utan att statligt stöd beviljas.⁹

Medlemsstaterna är skyldiga att till kommissionen anmäla alla överlåtelser som inte skett i enlighet med de av kommissionen föreskrivna förfarandena. Om något anbudsförfarande inte tillämpats, ingen värdering gjorts och ingen anmälan gjorts till kommissionen, så betraktas åtgärden som ett statligt stöd.

⁶ KF i Åstorps kommun av den 27 september 2010, § 83.

⁷ Tidigare artikel 87.1 i EG-fördraget.

⁸ Tidigare artikel 88.3 i EG-fördraget.

⁹ Europeiska kommissionens meddelande (97/C 209/03) om inslag av stöd vid statliga myndigheters försäljning av mark och byggnader.

Om kommissionen finner att otillåtet stöd utbetalats ska den med stöd av artikel 108.2 FEUF¹⁰ besluta att stödet ska upphävas eller ändras inom den tidsfrist som kommissionen fastställer. I praktiken innebär det att den part som beviljats stöd måste återbetala mellanskillnaden mellan försäljningspriset och det faktiska marknadsvärdet. Kommissionen uttrycker det så här i sitt beslut i Åre-fallet:¹¹

”Syftet med återkrav är att återställa den situation som rådde på marknaden innan stödet beviljades.”

Återbetalningen är tänkt att neutralisera det utbetalade stödets effekt och därmed den snedvridna konkurrensen.

Enligt 2 kap 8 § kommunallagen får kommuner och landsting genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen eller landstinget. Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas bara om det finns synnerliga skäl för det. Ett allmänt främjande får inte ges om det samtidigt innebär även ett individuellt inriktat stöd.¹² Av svensk nationell rättspraxis framgår att den här typen av stöd är olagliga.¹³

Företagarombudsmannens bedömning

Företagarombudsmannen anser att kommuner ska följa lagen, både kommunallagen och EU-rätten. Helsingborgs kommun har i det aktuella fallet med flygplatsen tidigt låst sig till en part och därmed hämmat konkurrensen. Att dessutom ge ett direkt ekonomiskt stöd är olagligt.

Företagarombudsmannen menar att försäljningar av fastigheter bör avgöras genom anbudsförfarande i första hand. Det är ett transparent förfarande som ger alla företag samma möjligheter till affär samt att det troligtvis stärker kommunens ekonomi genom ett högre försäljningspris. Helsingborgs kommun hade kunnat gå ut på den internationella marknaden för att sälja flygplatsen. Det är uppenbart att flygplatsen har ett kommersiellt värde eftersom den utvalda köparen varit villig att betala minst 25 miljoner kronor.

¹⁰ Tidigare artikel 88.2 i EG-fördraget.

¹¹ Europeiska kommissionens beslut av den 30 januari 2008, Statligt stöd nr. C35/2006 – Sverige.

¹² Kammarrätten i Jönköping, dom av den 20 december 2007, mål nr 2494-07, Lessebo kommun.

¹³ Regeringsrätten, dom av den 10 december, mål nr 126-10, Karlskrona kommun.

Om en myndighet inte följer lagar och regler får det till följd att det allmännas förtroende för rättsstaten skadas. En kommun som väljer att ignorera lagar, rättsprocesser och domar har i dag ingen påföljd att räkna med. Det saknas sanktioner mot kommuner som bryter mot lag vilket är anmärkningsvärt i sig.

Det är Företagarombudsmannens ambition att driva rättsprocesser mot kommuner som bryter mot lagen. Ett bättre företagarklimat gynnar alla. Företagarombudsmannen kommer även i fortsättningen att driva frågor där konkurrensen sätts ur spel och dessutom arbeta för att ett sanktionssystem för kommuner införs.

Företagarombudsmannen, en del av Den Nya Velfärden, verkar för ett bättre företagarklimat i Sverige. Företagarombudsmannens huvudsakliga uppgift är att ge uppmärksamhet och publicitet åt konkreta exempel på brister i företagarklimatet. Företagarombudsmannen har en styrelse bestående av företagare, ekonomer och publicister som på ideell basis leder verksamheten. Företagarombudsmannen genomför utredningar både på eget initiativ och efter anmälan. Anmälare kan vara företagare, politiker, journalister eller andra samhällsmedborgare som har reagerat på fall där företagande försvåras på grund av brister i lagstiftning, föreskrifter eller myndighetsutövning.